

İslam ve Kadın *Islam and Women*

ELİF HAVVA ERÇEVİK

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi,
İslami İlimler Fakültesi, Lisans Öğrencisi.
Ankara, Türkiye
Social Sciences University of Ankara,
Faculty of Islamic Sciences, Undergraduate
Ankara, Turkey

Türü: Makale

ORCID 0000-0002-9528-5656

elifhavva.ercevik@student.asbu.edu.tr

Geliş Tarihi: 1 Kasım 2021 | **Yayın Tarihi:** 21 Aralık 2021

1. Makale

Atıf/Citation: Erçevik, E. H. (2021). "İslam ve Kadın". *Genç Atebe Dergisi* 2, 7-12

Özet

Kadın, toplumun temelidir. Bir toplumu toplum yapan kadınlardır. Onların dünyaya getirdiği ve yetiştirdiği çocuklar yarının dünyasını inşa edeceklerdir. Sağlıklı nesiller yetiştirilmesinde kadınların rolü çok büyüktür. Tüm bunlara rağmen tarihte kadın hak ettiği değeri görememiştir. Tarihte ve özellikle Kur'an'ın nazil olduğu Arap toplumunda kadınlar ikinci plana atılmıştır. Bazen bir eşyadan farksız görülmüş çoğu zaman da kadının erkeğe hizmet için var olduğu zihniyeti hâkim olmuştur. Bu çalışmada, kadının İslam'daki önemine vurgu yapılmıştır ve kadının İslam ile birlikte elde ettiği haklar açıklanmıştır. Öncelikle İslam öncesi bazı medeniyetlerde ve bazı dinlerdeki kadın olgusu değerlendirilmiştir. Zira geçmişteki kadına bakış açısı ne kadar iyi bilinirse İslam'da kadın o kadar iyi anlaşılacaktır. Çalışmada ayrıca İslam'da kadın, ayetler çerçevesinde incelenmiştir. Nisa suresinin önemine vurgu yapılarak sure içerisinde örnekler verilmiştir. Resulullah'ın (s.a.s) hayatına ve hadislerle bakılarak İslam'ın kadına verdiği değer ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kadın, İslam, Cahiliye, Nisa suresi, Feminizm.

Abstract

Women are the foundation of people. It is woman who make a society. The children are born and raised in will build the world of tomorrow. The role of women in raising healthy generations is very important. Despite all tthis, women in history did not receive the value they deserved. In history, and especially in the Arab society where the Qur'an was revealed, women were put into the background. Sometimes, it was seen as an object and most of the time the understanding that women exist to serve men prevailed. In this study, the importance of women in Islam is emphasized and the rights that women gain with Islam are explained. First of all, the phenomenon of womwn in some civilizations and religions through out history has been examined. Because, only if the perspective of women inthe past is well known, women will be better understood in Islam. Later, women in Islam were examined within the framework of verses. By emphasizing importance of Surah Nisa, examples from the surah are given. The value given to women by Islam has been revealed by looking at the life of our Prophet and hadits.

Keywords: Woman, Islam, Jahiliyyah, Surah Nisa, Feminism.

Giriş

Tarihte kadının yeri hep tartışılmalı bir konu olmuştur. Kadın, kimi zaman çok değersiz görülüp insan yerine bile konmazken kimi zaman da yüceltilmiştir. Bazı medeniyetlerde kadına uğursuzluk, bazı medeniyetlerde ise bereket atfedilmiştir. Hıristiyanlık ve Yahudilik başta olmak üzere pek çok dinde kadın hak ettiği değeri görememiştir. Oysa İslam dini kadını erkekten ayırt etmeyip onu bilhassa Cahiliye Dönemi'nin olumsuz yaklaşımlarından kurtarmıştır. İlahî emrin muhatabı olan kadınlara pek çok ayette yer verilmiş, kadını konu edinen sure nazil olmuştur ve hiçbir dinin veremediği değeri ve hakları kadına İslam dini vermiştir. İslam'da kadının önemini daha iyi görmek için geçmişteki kadın olgusuna bakmak, mukayese etmek isabetli olacaktır.

1. Tarihte Kadın

Tarihte kadının konumu incelendiğinde, çoğunlukla kadınların ikinci plana atıldığı ve ezildiği görülmektedir. Çin'de kadın insandan sayılmamıştır. Eski Roma ve İran medeniyetlerinde de kadının insan olup olmadığı tartışılmıştır.¹

Benzer bir şekilde antik Yunan medeniyetine bakıldığında da erkeğin kadının üzerinde sınırsız söz hakkına sahip olduğu görülmektedir. Söz konusu medeniyet algısında kadınların yalnızca ev işleriyle meşgul olabileceği düşüncesi hâkim olmuştur. Kadın, tıpkı bir köle gibi alınıp satılmıştır.²

Yahudilikte kadının konumuna bakıldığında ise durum diğerlerinden pek farklı değildir. Bu dinî anlayışta kadınlar hayatın çoğu alanında geri planda kalmış ve kısıtlanmıştır. Özellikle kadının muayyen günlerdeki durumu buna sebep olarak gösterilmiştir. Bu konuda kadına çok acımasız ve uyulması zor kurallar konmuştur. Kadın muayyen günlerinde kirli, dokunduğu nesnelere de necis sayılmıştır.³ Ayrıca klasik Yahudi literatüründe her gün yapılan sabah ibadetlerinde okunan dualarda "Rabbim, beni kadın yaratmadığın için sana şükürler olsun!" denilmektedir.⁴

Hıristiyanlığa göre ise kadın, şeytanın oyuncuğu olmuş, Âdem'e yasak meyveyi yedirerek aslı suç denilen günahı işletmiştir. Bu anlayışta kadın, günahın, fesat ve fitnenin anası olarak görülmüştür. Kadın daimi bir kötülük kaynağıdır.⁵

İslamiyet'ten önceki Arap toplumunda da çok farklı bir tablo yoktur. Ataerkil toplum yapısına sahip olan Araplara göre soy erkekten devam etmektedir. Bu nedenle dünyaya gelen kız çocuğunun hiçbir kıymeti yoktur. Dahası, bu durum utanç verici olduğundan dolayı pek çok kız çocuğu en temel yaşama hakları ellerinden alınarak diri diri gömülmeye mahkûm edilmiştir. Erkek evlat doğurmanın mutluluğunu yaşayan kimi anne, kız çocuğu olunca aynı sevinci yaşayamamıştır. Çoğu kadın ise kocalarının evlatlarını diri diri gömeceklerini bilmelerine rağmen bu duruma karşı duramamışlardır. Bu toplumda kadının en temel görevi çocuk doğurmaktır. Kadın, bilhassa erkek evlat dünyaya

¹ Mehmet Zeki Canan, *İslam Tarihi* (İstanbul: Yelken Yayınevi, 1977), 443.

² Ziya Kazıcı, "İslam'da Kadın: (Bir Mukayese)", *İlahiyat Akademi Dergisi* 11 (2020), 3.

³ Mustafa Yiğitoğlu, "Yahudilikte Kadının Regl Dönemi/Niddah İle İlgili Hususlar", *Ekev Akademi Dergisi* (2019), 226.

⁴ M. Tayyip Okiç, *İslamiyet'te Kadın Öğretimi*, (Ankara: DİB Yayınları, 1981), 7.

⁵ Ziya Kazıcı, "İslam'da Kadın: (Bir Mukayese)", *İlahiyat Akademi Dergisi* 11 (2020), 63.

getirdiğinde değer kazanmakta ve bazen bir hizmetçi, bazen de sadece çocuklarına bakan bir dadi olarak addedilmektedir. Bu anlayışın hâkim olduğu kabilelerde kadın ne aile içinde ne toplum içinde erkekler kadar değer görmemiştir.⁶

Türk tarihine bakıldığında ise kadının erkekten aşağı görülmediği, sosyal hayatın pek çok alanında yer aldığı görülmektedir. Ayrıca Türk devlet yönetiminde kadınlara söz hakkı verilmiştir. Görüldüğü üzere, İslam öncesinde bazı iyi örnekler olmakla birlikte toplumlarda kadının ekseriyetle aşağılanan tarafta yer aldığı görülmektedir. Kadının yüceltiği ve değer gördüğü dönemler ve toplumlar ise oldukça azdır. Şimdi İslam'da kadın olgusuna bakarak İslamiyet öncesi ve sonrası farklılıkları daha iyi gözler önüne serelim.

2. İslam'da Kadın

İslam dininde kadın ve erkek yaratılış bakımından birbirinden farklı değildir. Bu sebeple ayetler “Ey insanlar” ya da “Ey iman edenler” şeklinde bir hitapla başlar. Bu ifadeler, hem kadınları hem de erkekleri kapsar. Kur'an'ın temel amacı da budur. Bu anlayışta cinsiyet, dil, ırk fark etmeksizin insanların hepsi eşittir ve direkt ilahî vahyin muhatabıdır. Kur'an'ın ortaya koyduğu bu yaklaşım, içerisinde çok ciddi bir sınıf ayrımı barındıran ve kadının değersiz görüldüğü cahiliye toplumu için dönüm noktası olmuştur. Örneğin Kur'an-ı Kerim kız çocuklarını diri diri toprağa gömen Arap toplumuna şu şekilde cevap vermektedir:

Onlardan birine bir kız müjdelendiğinde, öfkelenerek yüzü mosmor kesilir. Aklınca verilen müjdenin kötülüğünden dolayı halktan gizlenir. Böyle bir alçaltıcı duruma rağmen onu yanında mı tutsun yoksa toprağa mı gömsün! Görün işte, ne kötü yargıda bulunuyorlar.⁷

Ayrıca, Hz. Peygamber'in (s.a.s) kızlarına muamelesi, onlara karşı sıcak, sevecen ve saygılı davranması, hiç şüphesiz kız çocukların istenmediği bir düzende yeni bir çığır açmıştır. Yine Hz. Peygamber'in (s.a.s) oğullarının vefat etmesi ve geriye yalnızca kızlarının kalması, soyun erkekten devam ettiği cahiliye zihniyetini değiştirmiştir. Onlar, bu sebepten ötürü Hz. Peygamber'e (s.a.s) “soyu kesik” dediklerinde Allah Teâlâ (c.c) Kevser suresini indirerek bu zihniyetin yanlış olduğunu bildirmiş ve onların bu davranışını kınamıştır.

Cahiliye Dönemi'nde evlenme konusunda kadınının hiçbir hakka sahip olmadığını daha önce belirtilmişti. Evlilik meselesine Kur'an nazarından bakıldığında ise Rum suresi 21. ayette “Onlara ısınıp kaynaşasınız diye size kendi türünüzden eşler yaratıp aranızda sevgi ve şefkat duyguları yerleştirmesi de onun kanıtlarındandır. Doğrusu bunda iyi düşünen kimseler için dersler vardır.” buyrulmaktadır.⁸ Bu ayette eş, insanın kendisiyle huzur ve mutluluk bulacağı varlık olarak telkin edilmektedir.⁸ Bu bakımdan İslam'da kadın, tarih sahnesinin pek çok yerinde görüldüğü gibi erkeğe hizmet için yaratılmamıştır. Evlilik sadece erkeğin yararına olan bir kurum olmayıp kadınların da menfaatlerinin gözetildiği bir kurumdur. Nitekim Kur'an'da mehir meselesi bu hususun önemini teyit etmektedir.

⁶ Nur Yıldırım, *Cahiliye Toplumunda Kureys Kadını*, (Kahramanmaraş: Samer Yayınları, 2019), 22.

⁷ *Kur'an Yolu* (Erişim 19 Nisan 2020), en-Nahl, 16/58-59.

⁸ er-Rûm, 30/21.

Bu bağlamda “Kadınlara mehirlerini gönül hoşluğuyla verin.”⁹ ayeti başta olmak üzere pek çok ayette mehirden bahsedilmekte ve bunun erkeklerin kadınlar üzerindeki bir borç olduğuna dikkat çekilmektedir.¹⁰

Bir diğer husus da cahiliye döneminde kadın varis sayılmayıp hiçbir şekilde mirastan pay alamazken İslam dini ile birlikte bu durum değişmiştir. Nisa suresi 7. Ayette “*Ana-babanın ve yakınların bıraktıklarından erkeklere bir pay vardır, ana-babanın ve yakınların bıraktıklarından kadınlara da bir pay vardır. Gerek azından, gerek çoğundan belli bir hisse ayrılmıştır.*”¹¹ buyrulmuştur. Böylelikle, cahiliye âdetine göre kadın mirastan pay almayı hak edemezken İslam dini bu yanlışlığı ortadan kaldırarak adaletli bir düzen ortaya koymuştur.

Hz. Peygamber’e (s.a.s) ilk inanan ve ilk Müslüman olan kişi de Hz. Hatice’dir (r.anhâ). Hz. Hatice (r.anhâ), Hz. Peygamber’in (s.a.s) daima yanında bulunmuş, ona destek olmuştur. Hz. Peygamber’i (s.a.s) korktuğu zamanlarda teskin etmiş, moral vermiştir. Hz. Peygamber (s.a.s) de tüm bunlardan dolayı hayatı boyunca Hz. Hatice’ye (r.anhâ) büyük bir sevgi ve saygı duymuştur. Buradan bir kadın olarak Hz. Hatice’nin (r.anhâ) Hz. Peygamber (s.a.s) nazarındaki yeri rahatlıkla gözlenmektedir. Tüm bunların yanında Hz. Peygamber’in (s.a.s) eşlerine davranışı, onlara verdiği değer İslam’da kadını çok güzel açıklamaktadır. Hz. Peygamber (s.a.s), veda hutbesinde dahi “*Ey insanlar! Kadınların haklarına riayet etmenizi ve bu hususta Allah’tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları Allah’ın emaneti olarak aldınız*”¹² buyurarak erkekleri kadınlara davranışları konusunda uyarmıştır. Yine, Allah Teâlâ, “*Onlarla iyi geçinin*”¹³ şeklinde benzer bir uyarıyı Nisa suresinde yapmaktadır.

İslam hukukunda failin cinsiyeti bir anlam ifade etmez. Kim ne suç işlediyse karşılığını görür.¹⁴ Zira İslam dini kadın ve erkek arasında bir ayrım yapmadığı için ceza almada cinsiyet etkili değildir. Bu yaklaşım, aynı şekilde İslam’ın kadın ve erkeği ayırmaksızın davrandığını açıkça göstermektedir.

Bunların yanı sıra; Nur suresinin 31. ayeti kadınlara hitap etmekte ve kadının tesettürü ile ilgili olması gereken çerçeveyi belirlemektedir. Fakat bu ayetten bir önceki ayet ise -Nur suresi 30. ayet- “*Mümin erkeklere söyle*” şeklinde başlar ve onları gözlerini haramdan sakınması ve iffetlerini koruması hususunda uyarır. Buradan genel olarak, tesettür ve iffet meselesinin İslam’da kadına özgü olmadığı hatta ilk olarak erkeklere hitap ettiği anlaşılmaktadır. Kimi zaman bu konu, yalnızca kadınların dikkat etmesi gereken bir duruma dönüşmüş olsa dahi; bunun tam aksi bir şekilde İslam dininde iffet ve tesettür meselesi hem kadınların hem de erkeklerin dikkat etmesi gereken bir konudur.

Görüldüğü üzere, Kur’an’a göre kadın ve kadının hakları daima koruma altına alınmıştır. Kur’an, indiği toplumun kadınlara yönelik pek çok haksız uygulamasını bertaraf etmiştir.

İslam’ın ikinci kaynağı olan hadislere bakıldığında zaman da kadının önemine vurgu yapıldığı görülür. Uygulamalı olarak da Hz. Peygamber’in (s.a.s) kadınların haklarını büyük bir titizlikle gözettiği dikkat çekmektedir.

⁹ en-Nisâ, 4/4.

¹⁰ el-Bakara, 2/236.

¹¹ en-Nisâ, 4/7.

¹² Bünyamin Erul, “Vedâ Hutbesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/592.

¹³ en-Nisâ, 4/19.

¹⁴ Ziya Kazıcı, “İslam’da Kadın: (Bir Mukayese)”, *İlahiyat Akademi Dergisi*, 11 (2020), 69.

“Cennet annelerin ayakları altındadır.”¹⁵ hadisi toplumun temeli olan kadının anneliğine dikkat çekmektedir. Yine başka hadislerde de annenin, dolayısıyla kadının önemine vurgu yapılmaktadır. Bunlardan biri de şu hadistir: Hz. Peygamber’e (s.a.s);

- “Ya Resulallah, insanlardan en çok iyilik yapmama layık olan kimdir?” diye sorulmuş, o da şöyle cevap vermiştir:

- “Annendir.”

- “Ya sonra kimdir?”

- “Yine annendir.”

- “Sonra kimdir?”

- “Yine annendir.”

- “Sonra kimdir?” deyince

- “Babandır” diye cevap vermiştir.¹⁶

Bir başka hadiste de Hz. Peygamber’in (s.a.s) kadınlara verdiği önem açıkça ortadadır: Kadınlar, Allah Resulü’ne (s.a.s) “Ey Allah’ın Resulü ilim öğrenmede erkekler bize galip geliyor. Bize sohbet etmek için bir gün belirle” dediler. Resulullah (s.a.s) da kadınlar için bir gün belirleyerek kadınlara sohbet vermiştir.(...) ¹⁷ Böylelikle, Hz. Peygamber (s.a.s) kadınlara özel bir gün tahsis ederek onların da ilimden istifade edebilmelerinin yolunu açmıştır.

Zikredilen örnekler üzerinden de anlaşıldığı gibi, İslam’da kadının hakları koruma altına alınmıştır ve pek çok çağda ve toplumda görülen kadına yönelik haksızlıklar ve aşağılamalar ortadan kaldırılmıştır. İslam’da kadının el üstünde tutulduğu zamanlarda 19. yy Avrupası’nda halen kadınların hiçbir hakkı mevcut değildi. Avrupa’da finansal olarak gelişmeler yaşıyor, makineleşmeler başlıyor ama kadın hakları üzerinde ilerlemeler gerçekleşmiyordu. Nazife Şişman’ın ifadesiyle;

Bu gelişmenin sonucunda, orta sınıf kadınlar kendilerini yeni toplumdan, üretim sürecinden, dolayısıyla eğitimden ve toplumsal hayattan dışlanmış bir grup olarak hissetmeye başladılar ve bir takım taleplerde bulundular. Diğer taraftan kadınlar yeni kurulan fabrikalarda eşitsiz koşullarda çalışmaya başladılar. Çünkü sanayi kapitalizminin kadınların ve çocukların emeğinde gözü vardı. Ve ayrımcılık, bir taraftan ücret eşitsizliği, diğer taraftan da hem evde hem de fabrikada çalışmak şeklinde iki katı iş olarak kadına yansdı.¹⁸

Hâl böyleyken, Avrupa’da kadınlar büyük bir hak isteme girişimine başladılar. Dolayısıyla, kadınların ve erkeklerin eşit olduğu düşüncesini savunan feminizm akımının temelleri bu yaklaşımlara dayanmaktadır. Neticede, İslam dini kadınları gözetip onlara haklar tanıırken 19 ve 20. yüzyıllarda Avrupa’da kadınlar çok ciddi bir hak arayışına girmişlerdir. Şimdilerde ise, dünya üzerindeki kadın haklarının yegâne sebebi feminizme bağlansa da asırlar önce İslamiyet kadına haklarını vermiş, toplum

¹⁵ Nesai, Cihad, 6.

¹⁶ Buharî, “Edeb”, 2; Müslim, “Birr”, 1.

¹⁷ Buhari, İlim, 30.

¹⁸ Nazife Şişman, “Kadın ve Sosyal Hayat”, *Kadem* (Erişim 19 Eylül 2020).

düzenini sağlamıştır. Ayrıca, günümüzde feminizmin de aşırılıklara kaçtığı ve kadının haklarını korumak isterken kadını her alana yerleştirme çabası sonucunda kadının fitratına zarar verdiğini söylemek mümkündür. Sonuç olarak İslam dini kadına hiçbir dinin ve ideolojinin veremediği değeri vermiştir.

Son yüzyıllarda İslam’da kadına dair pek çok eleştiriler yöneltilmektedir. Bunun sebebi hiç şüphesiz İslam karşıtlığıdır. Sıddık Ağçoban’a göre, İslam toplumlarında kadına yönelik olumsuz tutum ve davranışların nedeni ise Kuran ve Sünnet geleneğinin yanlış okunmasından kaynaklanmaktadır.¹⁹

Sonuç

Kadınlara tarih boyunca genellikle değer verilmediği görülmektedir. Buna gerek tarihin köklü ve büyük medeniyetleri sayılabilecek Yunan ve Roma toplumları gerekse Hıristiyanlık ve Yahudilik başta olmak üzere pek çok din dâhil edilebilir. Bunların aksine İslam dini kadına; evlenme, boşanma konuları başta olmak üzere kadının lehine haklar tanımıştır. Kız çocuklarının öldürülmesi gibi konularda da Arap toplumu Kur’an aracılığıyla kınanmıştır. Kız çocuklarına yaşama hakkı bile tanınmayan bir toplumda İslam kadına değer vermiş, erkekten ayrı tutmaksızın ilahi emrin muhatabı kılmıştır. İslam’da erkek kadından üstün tutulmamıştır. Üstünlüğün ancak ve ancak takvada olduğu vurgulanmıştır. Allah Teâla (c.c) kadını sosyal hayatında korumak adına ayetler indirmiştir. Kur’an’da Nisa (kadınlar) suresinin varlığı ve bu surenin kadın-erkek ilişkisi ve aile hayatını konu edinmesi büyük önem arz etmektedir. Aynı şekilde Resulullah’ın (s.a.s) hayatında eşlerine, kızlarına ve hanım sahabilere muamelesinden İslam’da kadının çok değerli olduğu ve ona geniş haklar verildiği açıkça görülmektedir.

Kaynakça

- Ağçoban, S. “Kadın Olgusunun Kültürel Gelişimi ve İslam’da Kadının Yeri Üzerine Tartışmalar”. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)* 2/1 (Haziran 2016), 14-24.
- Canan, M. Z. “İslam Tarihi”. İstanbul: Yelken Yayınevi, 1997.
- Erul, B. “Vedâ Hutbesi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 4/591-593. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Kazıcı, Z. “İslam’da Kadın: (Bir Mukayese)”. *İlahiyat Akademi Dergisi*, 11 (2020), 52-72.
- Kur’an Yolu. Erişim 19 Kasım 2021. <https://kuran.diyaret.gov.tr/>
- Okiç, M. T. *İslamiyet’te Kadın Öğretimi*. Ankara: DİB Yayınları, 1981.
- Şişman, N. “Kadın ve Sosyal Hayat”. <https://kadem.org.tr/kadin-ve-sosyal-hayat-soylem-calismasi-yapildi/>
- Yıldırım, N. *Cahiliye Toplumunda Kureyş Kadını*. Kahramanmaraş: Samer Yayınları, 2019.
- Yiğitoğlu, M. “Yahudilikte Kadının Regl Dönemi/Niddah İle İlgili Hususlar”. *Ekev Akademi Dergisi* (2019), 225-232.

¹⁹ Sıddık Ağçoban, “Kadın Olgusunun Kültürel Gelişimi ve İslam’da Kadının Yeri Üzerine Tartışmalar”, *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)* 2/1 (Haziran 2016), 14; Bu konuya bu çalışmada konunun sınırları gereği daha fazla değinilmeyecektir; ancak başka bir çalışmada ele alınacaktır.